

УДК 94(477)“1991/1993”:061.2(=161.2:100)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2024.01.083>

СВІТОВИЙ КОНГРЕС ВІЛЬНИХ УКРАЇНЦІВ: НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН З ІНСТИТУТАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВОМ (1991—1993 РР.)

Андрій ЯЦІВ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1421-6518>
магістр історії, заступник директора
Міжнародного інституту освіти, культури
та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка»,
вул. Степана Бандери, 32 А, 79013, м. Львів, Україна,
e-mail: yatsiv@gmail.com

Висвітлено розвиток взаємовідносин між Світовим Конгресом Вільних Українців (СКВУ) та українською державною владою, громадськими інститутами та суспільством у 1991—1993 рр. Будучи надбудовою українських громад у діаспорі, СКВУ вже з перших місяців існування незалежної Української держави розпочав активні комунікації з представниками державної влади, громадськими інститутами та суспільством, шукаючи шляхи взаємодії та допомоги. Системна участь представництва СКВУ у знакових подіях в Україні перших років незалежності та пошук шляхів допомоги Українській державі і народів засвідчила чіткий намір української діаспори на початку 1990-х рр. подолати штучну прірву між українцями в Україні та за кордоном, спричинену роками радянської окупації, та можливістю стати чинником відродження та розбудови України.

Мета статті є систематизувати та проаналізувати хронологію і розвиток взаємовідносин між Світовим Конгресом Вільних Українців, його представниками та структурними складовими, з одного боку, та українською державною владою, громадськими інститутами та суспільством — з іншого у 1991—1993 рр.

Ключові слова: українська діаспора, Світовий Конгрес Вільних Українців, державна незалежність України, Шимко Юрій, Верига Василь, Кравчук Леонід.

Andriy YATSIV

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1421-6518>
Master of History, Deputy Director,
The International Institute of Education,
Culture and Diaspora Relations,
Lviv Polytechnic National University,
32A, Stepana Bandery Street, 79013, Lviv, Ukraine,
e-mail: yatsiv@gmail.com

WORLD CONGRESS OF FREE UKRAINIANS:
ESTABLISHING RELATIONS WITH UKRAINIAN
STATE INSTITUTIONS AND SOCIETY
(1991—1993)

The article highlights the development of relations between the World Congress of Free Ukrainians (WCFU) and the Ukrainian state authorities, public institutions, and society in 1991—1993. Being a superstructure of Ukrainian communities in the diaspora, the WCFU began active communications with representatives of state authorities, public institutions, and society from the first months of the existence of an independent Ukrainian state, seeking ways of interaction and assistance. The systematic participation of the WCFU representation in significant events in Ukraine in the first years of independence and the search for ways to help the Ukrainian state and people demonstrated the clear intention of the Ukrainian diaspora at the beginning of the 1990s to overcome the artificial break between Ukrainians in Ukraine and abroad, caused by years of Soviet occupation, and to become a factor in the revival and development of Ukraine.

The purpose of the article is to systematize and analyze the chronology and development of relations between the World Congress of Free Ukrainians, its representatives and structural components on the one hand, and the Ukrainian state authorities, public institutions, and society on the other in 1991—1993.

The object of the study is the Western Ukrainian diaspora and the World Congress of Free Ukrainians. The subject of the study is the processes of communication and relations between the WCFU and the institutions of the Ukrainian state and society.

The practical significance of the study lies in the possibility of applying its conclusions to expand the theoretical base of Ukrainian diaspora studies, in particular the institutional movement of the Western Ukrainian diaspora and Ukrainian socio-political thought of the XX century.

Keywords: Ukrainian diaspora, World Congress of Free Ukrainians, state independence of Ukraine, Yuriy Shymko, Vasyly Veryga, Leonid Kravchuk.

Вступ. Взаємодія України та її національної діаспори за різних суспільно-історичних обставин була важливим й водночас недостатньо висвітленим чинником утвердження та розвитку української державності, розбудови громадських інститутів, економічного поступу, зміцнення позицій України на міжнародній арені, збереження української культури, розвитку освіти та науки. В умовах російської воєнної агресії 2014 р. та широкомасштабної фази війни з 2022 р. глобальна інституційна та волонтерська підтримка від світового українства стала додатковим чинником стійкості України, міжнародного розголосу про злочини Росії та консолідації світової спільноти навколо підтримки нашої держави. Ці чинники частково посприяли розвінчуванню досі існуючих в українському суспільстві хибних стереотипів стосовно українців за кордоном, як винятково економічних трудових мігрантів, які, покинувши Батьківщину, нібито ніяк не долучилися до розбудови нашої держави та допомоги українському народу. Водночас серед багатьох українців й досі побутують міфи та викривлені уявлення про наших співвітчизників за кордоном, які базуються насамперед на незначній їхнього історичного внеску у відновлення української державності та залученості до процесів розбудови нашої держави вже з перших днів проголошення її незалежності.

З постановням незалежної України у 1991 р. завершився важливий етап діяльності українських діаспорних структур, які десятиліттями ставили собі за головну мету відновлення Української державності та всебічну підтримку українського народу на цьому шляху. Знакову роль у згаданих процесах відіграв Світовий Конгрес Вільних Українців (СКВУ) — координаційна надбудова українських громад у діаспорі, заснована у 1967 р. у м. Нью-Йорку, США, яка у 1993 р. змінила назву на Світовий Конгрес Українців (СКУ).

Постання Української держави стало передумовою фундаментальної зміни стратегії і всієї парадигми функціонування організованої української діаспори загалом і СКВУ як її представника зокрема. Для цього організації довелося пройти складний шлях дебатів щодо як нової місії та завдань, так і назагал перспективи свого існування. Водночас ще до формування остаточної візії своєї роботи у нових історико-політичних умовах та вироблення стратегії взаємодії

діаспори з Українською державою Світовий Конгрес Вільних Українців вже у 1991 р. одним із перших розпочав активну комунікацію з українською державною владою та спрямував роботу та ресурси організації на допомогу Україні та українцям.

Метою статті є систематизувати та проаналізувати хронологію та розвиток взаємовідносин між Світовим Конгресом Вільних Українців, його представниками та структурними складовими, з одного боку, та українською державною владою, громадськими інститутами та суспільством — з іншого у 1991—1993 рр.

Об'єктом дослідження є західна українська діаспора та Світовий Конгрес Вільних Українців. *Предметом* дослідження є процеси комунікації та взаємовідносин між СКВУ та інститутами Української держави і суспільством.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на комплексному науковому методі, що базується на принципах об'єктивності, історизму, описовому, системно-структурному, типологічному методах та причинно-наслідковому аналізі викладення матеріалу.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування його висновків для розширення теоретичної бази українського діаспорознавства, зокрема інституційного руху західної української діаспори та української суспільно-політичної думки ХХ ст.

За останні роки суттєво збільшилась кількість наукових досліджень історії української діаспори, її організацій та знакових постатей. Інституційна історія СКВУ та СКУ, а також співпраця цієї організації з Україною частково розглядалася українськими дослідниками, серед яких Юрій Недужко [1; 2], Алла Кононенко [3], Алла Атаманенко [4], В. Тихенко [5], А. Вахнянин [6; 7], Л. Біловус [8], О. Мазука [9], Н. Бем [10] та інші. Водночас, попри актуальність теми, станом на сьогодні немає комплексного дослідження саме інституційної історії СКУ, а також взаємодії цієї діаспорної надбудови з Українською державою.

Важливими джерелами дослідження історії СКВУ у 1990-х рр. є матеріали конгресів, періодичні видання організації, пресові публікації та повідомлення, зокрема у газеті української громади у США «Свобода», а також спогади членів СКУ з серед-

овища діаспори, зокрема президентів СВКУ-СКУ Юрія Шимка [11], Миколи Плав'юка [12], Аскольда Лозинського [13] та ін.

Основна частина. Станом на початок 2024 р. Світовий Конгрес Українців об'єднує діаспорні організації з-понад 60 країн світу та системно взаємодіє з українською державною владою, державними та громадськими структурами, керуючись, зокрема, низкою підписаних меморандумів як з Кабінетом Міністрів України [14; 15; 16], окремими міністерствами [17; 18; 19], так і з іншими державними, освітньо-науковими та громадськими структурами [20; 21].

Комунікація СКВУ з інститутами Української держави розпочалася одразу у перші місяці після проголошення незалежності України і системно розбудовувалася протягом першого та наступних десятиліть, періодично міняючи напрями взаємодії, відповідно до змін суспільно-політичних обставин, при цьому зберігаючи єдиний вектор і мету — підтримку нашої держави та народу. Доленосний час проголошення та перші роки утвердження держави Україна припав на каденцію президента СКВУ Юрія Шимка (1988—1993), яка тривала до Шостого Світового Конгресу Вільних Українців, що відбувся у 1993 р. у Торонто. Саме на ньому було затверджено нові мету, завдання та стратегічну візію СКУ у співпраці з Українською державою. На початку 1990-х рр. СКВУ переживав значні фінансові труднощі, спричинені суттєвим зменшенням внесків складових організацій та громад [22, с. 3; 23, с. 12], однак це не зупинило роботу організації і розвиток її зв'язків з Україною.

18—21 серпня 1990 р., за місяць після прийняття Декларації про державний суверенітет України, у Білому Борі (Польща), у приміщенні новозбудованого гуртожитку українського ліцею відбувся I Світовий Форум Діаспори. Захід був організований Об'єднанням українців у Польщі у співпраці з СКВУ та іншими українськими організаціями [24]. Участь у події взяли 140 делегатів, серед яких — керівництво СКВУ на чолі з президентом Ю. Шимком та генеральним секретарем Василем Веригією, представники українських громад зі США, Канади, Німеччини, Великобританії, Бельгії, Чехословаччини, Югославії, Румунії, Литви, Польщі, а також опозиційні депутати Верховної Ради УРСР з «Демократичного блоку», політичні та громадські

діячі з України, зокрема Іван Драч, Михайло Горинь, В'ячеслав Чорновіл, Олесь Шевченко, Ате-на Пашко та інші [25, с. 1]. Загальну тему форуму було сформульовано як співвідношення двох дотепер віддалених від себе частин одного народу: «Україна і діаспора, дійсність і перспектива» [25, с. 1]. На Форумі делегація СКВУ відбула зустріч з демократичними депутатами ВР УРСР та представниками східної української діаспори [24].

Юрій Шимко виступив на першому пленарному засіданні Форуму на тему «Україна і діаспора, дійсність і перспектива», яке відбулося 20 серпня. Того ж дня учасники заходу прийняли документ «Про ролі українських підприємців і професіоналістів у формуванні нових економічних процесів на Україні», в якому пропонувалося налагодити співпрацю між діаспорними громадськими організаціями, об'єднаними в СКВУ та Україною шляхом створення на теренах України уповноваженої для цього структури [25, с. 5]. Обґрунтовувалося необхідність обміну досвідом між діаспорою та Україною в економічній, правовій сферах для подальшого створення умов для співпраці, що включатимуть створення системи правових і економічних гарантій вільного підприємства в Україні, створення спільних та власних підприємств, підготовку спеціалістів, навчання іноземних мов [25, с. 5].

У «Зверненні до українців світу» за наслідками Форуму стверджувалося, що українська діаспора у складі СКВУ має бути допоміжним чинником у відбудові економічного потенціалу України, джерелом економічної інформації, вишколу фахівців окремих галузей і сприяти залученню іноземних підприємств для розбудови господарства України [26, с. 5]. Також у науковій сфері делегати виробили концепцію об'єднання всіх наукових сил у єдиний науково-дослідницький процес для «розв'язання актуальних питань побудови української державности та збагачення українознавства» [26, с. 5].

На зламі 1990—1991 рр. ще більш активізувалися контакти очільників СКВУ з українськими офіційними особами, політиками та дисидентами. Зокрема відбулися зустрічі з В'ячеславом Чорноволом та Атеною Пашко, зокрема у Торонто [27] та Вашингтоні [28], Михайлом Горинем у Лондоні [24], Левком Лук'яненком у Торонто [29] та Вашингтоні [28] та ін. Також делегація СКВУ на чолі з Ю. Шимком

Іл. 1. Юрій Шимко та Леонід Кравчук

відвідала українське посольство в ООН, де провела зустріч з постійним представником України при ООН Геннадієм Удовенком [24].

За словами Юрія Шимка, проголошення незалежності України для української західної діаспори стало «манною, яка впала з небес», а для її частини — «завершенням одної з основних причин творення та діяльності СКВУ» [11]. 26 серпня 1991 р. президія СКВУ офіційним листом привітала Верховну Раду України з історичним ухваленням Акту проголошення незалежності України [30]. Напередодні, а саме 25 серпня, СКВУ в особі президента Ю. Шимка та генерального секретаря Василя Вериги надіслав телеграму до президента США Джорджа Буша з вимогою визнати незалежність України [31], а 29 серпня звернувся з таким же закликом до прем'єр-міністра Канади Браяна Малруні [11]. Згодом, 30 серпня, Ю. Шимко, спільно з президентом Конгресу Українців Канади і наступним президентом СКУ Дмитром Ціпівником, зустрівся з прем'єр-міністром Канади. На зустрічі обговорили події, пов'язані з проголошенням незалежності України та питання допомоги від Канади [32].

Напередодні запланованого на кінець вересня 1991 р. візиту до США голови Верховної Ради України Леоніда Кравчука президія секретаріату СКВУ виступила зі зверненням, закликавши українську спільноту виявити належну пошану та «признання» офіційній делегації з України за їхній внесок у проголошення України незалежною державою [33]. Керівництво СКВУ також задекларувало намір допомагати «своїми доступними засобами», щоб незалежну Українську державу визнали як американський та канадський уряди, так і всі країни світу [33].

В другій половині вересня 1991 р. президент СКВУ вперше прибув до України [34], де 21 вересня відбулася зустріч Ю. Шимка у супроводі голови Комісії з прав Людини СКВУ Андрія Вітера та Економічної комісії СКВУ Юрія Куриса з Леонідом Кравчуком [24]. Юрій Шимко вручив голові ВРУ рапорт Міжнародної комісії СКВУ з розслідування голоду в Україні 1932—1933 рр. та Медаль Св. Володимира СКВУ — найвищу нагороду організації — для Верховної ради України [24] (іл. 1). Ю. Шимко провів прес-конференцію у приміщенні Спілки Письменників України, на якій розповів про діяльність і структуру СКВУ та свою зустріч з Леонідом Кравчуком [33]. Голова СКВУ також взяв участь у спільному З'їзді адвокатів України та діаспори, З'їзді Спілки офіцерів України, зустрічі з мером Києва, українським студентством і низці інших урочистих подій та зустрічей [24]. Зокрема, під час візиту до України Ю. Шимко вручив Медаль Св. Володимира колишнім політ'язням В'ячеславу Чорноволу, Степанові Хмарі, а також Іванові Драчу. Попередньо цю відзнаку у Торонто отримав й Левко Лук'яненко.

Юрій Шимко також взяв участь у вшануванні 50-ї річниці трагедії у Бабиному Яру, відвідав Львів, а також виступав на урочистості у Дрогобичі [35].

Одразу після проведення всеукраїнського референдуму 1991 р. щодо проголошення незалежності України та виборів президента СКВУ з вітальними листами звернувся до Леоніда Кравчука, В'ячеслава Чорновола, Левка Лук'яненка та Івана Драча [36, с. 5] і оголосив заклик до української діаспори докласти якнайбільше зусиль, щоб Україна відродилась економічно, культурно, релігійно тощо [37].

Вже невдовзі спільно з Українською Світовою Фундацією СКВУ заснував міжнародний «Фонд Відбудови України» («Ukraine Development Fund») [37] (іл. 2). Не обійшлося й без критики ініціативи СКВУ у пресі. У публікаціях зверталось увагу на необхідності більш предметного опису формату допомоги Україні та громадського контролю над Фондом 38. Попри все, вже за перше півріччя до Фонду надійшло внесків на бл. 60 тисяч доларів [39]. Водночас, за словами генерального секретаря СКВУ В. Вериги, численні «хаотичні» збірки «на поміч Україні» суттєво вплинули на збір коштів до загального фонду СКВУ для забезпечення його

інституційного функціонування [39]. З цієї причини СКВУ навіть був змушений призупинити збір коштів до «Фонду Відбудови України» для проведення більш ефективної збірки на власні потреби.

На 27 Пленарній сесії СКВУ, що відбулася 1—2 травня 1992 р., було обговорено низку важливих питань із взаємодії СКВУ з Українською державою. Більшість учасників сесії відкинули ідею Юрія Шимка відкрити бюро СКВУ в Києві через брак фінансування (слід відзначити, що представництво СКУ в Україні з'явилося лише у 2014 р.), а також ствердили неможливість підпорядкування Світового Конгресу урядовим або іншим організаціям в Україні, враховуючи, що СКВУ репрезентує українців — громадян різних країн західного світу, які діють за законодавством своїх держав [39, с. 4]. Натомість учасники сесії схвалили завдання для СКВУ — співпрацювати з суспільно-громадськими й науковими організаціями в Україні [39, с. 4].

Окремими питаннями, які було обговорено на сесії, було вироблення ставлення до товариства «Україна» (заснованого ще 1 жовтня 1960 р. в Києві на базі республіканського відділу радянського Комітету «За повернення на Батьківщину»), яке у 1991 р. очолив Іван Драч, та підготовка Всесвітнього Форуму української діаспори у Києві. Згідно з постановою Пленарної сесії Президія секретаріату СКВУ отримала згоду взяти участь в Організаційному комітеті Форуму, однак за умови, що новий провід товариства «Україна» публічно засудить попередню діяльність цієї організації у радянський період, в рамках якої від імені товариства відбувалися неодноразові спроби «очорнення» діячів української діаспори, зокрема членів СКВУ [36, с. 5]. До Організаційного комітету Форуму української діаспори у Києві було делеговано заступника президента СКВУ Ярослава Скрипника та генерального секретаря Василя Веригу, які й озвучили відповідні вимоги від Світового Конгресу [39, с. 4]. Також участь в Оргкомітеті Форуму від СКВУ брали Ю. Шимко та Іван Олексин [40, с. 3].

21—14 січня 1992 р. у Києві відбувся Конгрес українців незалежних держав, участь в якому взяли представники українським громад колишніх радянських республік, східної, а також частково західної діаспори. Участь у заходах Конгресу взяли делегати від Президії Секретаріату СКВУ Ярослав Скрип-

Іл. 2. Оголошення про збір коштів на Фонд «За відбудову України», травень 1992 р.

ник, Василь Верига та Дмитро Ціпівник [40, с. 3]. Василь Верига виступив під час Конгресу, представивши діяльність СКВУ. У час Конгресу представники СКВУ також провели зустрічі з керівниками Товариства «Україна» І. Драчем, М. Горинем та С. Лазебником у справі проведення Форуму діаспори у Києві [36, с. 8]. Члени делегації СКВУ взяли участь в урочистому відзначенні 74 річниці IV Універсалу та 73-й річниці Акту злуки на Софійській площі та спільно з іншими представниками західної діаспори, серед яких Микола Плав'юк, взяли участь у зустрічі з головою Верховної ради України Іваном Плющем [40, с. 3].

Напередодні Всесвітнього форуму українців бюро СКВУ у Торонто відвідували гості з України І. Драч, М. Горинь, М. Бойчишин та Я. Кендзбор [36, с. 9].

1 липня 1992 р. СКВУ звернувся до українських громад у діаспорі із закликом вимагати від урядів країн проживання справедливого розподілу майна

колишнього СРСР, а також посприяти новоутвореним українським посольствам у забезпеченні їх приміщеннями [41].

21—24 серпня 1992 р. у Києві відбувся Перший Всесвітній Форум Українців — масштабна подія, приурочена до першої річниці незалежності України, що об'єднала, за різними даними, від 750 [40, с. 3] до 1352 [14, с. 1] учасників, які ділилися за квотами від західної, східної діаспори та України. Участь у Форумі взяли представники української державної влади на чолі з президентом Леонідом Кравчуком. Масштаб події і увага ЗМІ та суспільства до Форуму була винятковою [42].

Світовий Конгрес Вільних Українців, як співорганізатор Форуму, не лише отримав на ньому представництво своїх членів, але й був відповідальний за формування квот від західної діаспори, отримавши, за словами В. Вериги, 175 мандатів. Таким чином, на Форум було акредитовано 12 членів Президії, голів Рад і Комісій СКВУ, решта мандатів було розподілено по складових організаціях, найбільше Конгресові Українців Канади у кількості 40 представників, по 20 Українському Конгресовому Комітету Америки (УККА) і Українсько-Американській Координаційній Раді (УАКРада), 25 для Координаційного Осередку Українських Громадських Центральних Установ (КОУГЦУ) тощо [36, с. 4].

На відкритті Форуму із доповіддю «Західня діаспора, завдання і перспективи діяльності» виступив президент СКВУ Юрій Шимко, заявивши про готовність діаспори допомогти Україні втілити демократії та державної незалежності [24]. Виступ Ю. Шимка містив критику української влади і, попри оплески у залі, отримав негативні відгуки від делегації Українсько-Американської Координаційної Ради, члени якої охарактеризували його як «непристойний і наказуючий у повчальній формі [...] з критикою під адресою Президента, Уряду і Верховної Ради України» [43, с. 4]. УАКР навіть публічно відмежувався від слів Ю. Шимка. Водночас доповідь президента СКВУ була повністю підтримана Українським Конгресовим Комітетом Америки, який на той момент очолював Аскольд Лозинський, майбутній президент СКУ (1998—2008) [44, с. 2].

Ще напередодні Форуму члени Президії Секретаріату СКВУ обумовили узгодження змісту виступу президента СКВУ, тож Ю. Шимко скликав

з цього приводу засідання, учасниками якого стали Я. Скрипник, В. Верига, У. Дячук, М. Савчак, О. Соколик, М. Квітковська, Д. Ціпівник, А. Лозинський, А. Ясельський і депутат ВРУ Степан Хмара [36, с. 10].

Результатом обговорень став розлогий меморандум до президента України, у якому було сформульовано пропозиції від СКВУ щодо здійснення українською владою низки політичних рішень всередині країни та на міжнародній арені. У преамбулі документу йшлося про готовність української діаспори «єднатись в конструктивній співпраці довкола ідеї будівництва демократичної української держави з новою ринковою економічною системою, на основі виміни думок і відкритого порушення питань, які впливають з сучасного напруженого стану, де з кожним днем зростає рівень невдоволення та недовір'я до політичного та державного проводів України» [45, с. 54]. Викладені пропозиції охоплювали широкий спектр внутрішньо- та зовнішньополітичних процесів в Україні, зокрема пропонувалося: 1. Створити в Україні тимчасовий коаліційний уряд народної довіри; 2. Започаткувати процес виходу України з СНД; 3. Скликати Конституційну асамблею для обговорення та внесення низки змін в існуючий проект нової Конституції України, у тому числі щодо незалежності судової гілки влади, повноважень генерального прокурора, а також включення можливості надання подвійного громадянства українцям за кордоном; 4. Поширити процес українізації державних установ, освіти і науки, ЗМІ тощо; 5. Підтримати інститут Суспільної Служби України; 6. Створити Центральне інформаційне бюро України як офіційного речника України в інформаційному просторі; 7. Реформувати та провести «деКДБізацію» Служби безпеки України, а також припинити практику стеження за членами делегацій з-за кордону; 8. Здійснювати захист українських національних меншин у країнах проживання; 9. Спростити процедури виїзду громадян за кордон, зокрема скасувати надання дозволів на подорожі; 10. Налагоджувати зв'язки з українською діаспорою, зокрема відкрити у Києві координаційне бюро для реалізації спільних проектів та програм між громадськими організаціями діаспори та України; встановити зв'язки між українськими державними органами та СКВУ; здійснювати контроль та взаємне інформування про програми та проекти до-

помоги українським установам від діаспори; залучати фахівців від діаспори для економічного розвитку України тощо [45, с. 55—57].

Документ містив низку критичних зауваг та пересторог щодо дій української влади, зокрема Уряду та Верховної ради України, а також включав пропозицію узалежнити рівень допомоги і співпраці з Україною від виконання українською владою необхідних реформ та конкретних кроків для виходу з кризового, на думку його авторів, стану.

22 серпня 1992 р. делегація Світового Конгресу Вільних Українців, що складалася майже з усіх членів президії СКВУ зустрілася з Леонідом Кравчуком та передала йому підписаний меморандум (іл. 3).

Юрій Шимко та члени делегації взяли участь у низці подій у рамках Форуму та після нього, зокрема відзначенні першої річниці незалежності України на Софійській площі, відкритті Києво-Могилянської академії, покладанні квітів до пам'ятника Т. Шевченку, урочистому перенесенні тлінних останків Йосипа Сліпого до Собору Юра у Львові та ін. [24].

22 серпня 1992 р. відбулася ще одна історична подія — Микола Плав'юк, президент Української Народної республіки в екзилі і президент СКВУ у 1978—1981 рр., на урочистому засіданні Верховної ради України оголосив про складання повноважень Державного Центру УНР та передав Президентові України Леоніду Кравчуку грамоту ДЦ УНР, засвідчивши, що Українська держава, проголошена 24 серпня 1991 року, є правонаступницею Української Народної Республіки.

24 серпня 1992 р. у Маріїнському палаці за участю М. Плав'юка відбулася церемонія передачі Президентові та прем'єр-міністру України прапорів і клейнодів Української Народної Республіки та уряду УНР в екзилі [46].

Представники СКВУ на чолі з Ю. Шимком взяли участь в розробці та схваленні статуту Української всесвітньої координаційної ради (УВКР), заснованої на Форумі. За словами В. Вериги, Ю. Шимко наполіг, щоб до складу керівництва УВКР увійшли не представники Президії Секретаріату СКВУ, як колективного органу, а напряду члени складових СКВУ з різних країн, що і було ухвалено [36, с. 4].

Протягом 1992—1993 рр. Ю. Шимко, В. Верига та інші представники СКВУ здійснили низку поїздок та зустрічей у різних містах України. Зокре-

Іл. 3. Делегація СКВУ у президента України Леоніда Кравчука, 22 серпня 1992 р.

ма, 8—12 вересня 1993 р. Ю. Шимко взяв участь у пам'ятних заходах Днів скорботи, приурочених 60-й річниці Голодомору [24].

Паралельно з діяльністю Секретаріату СКВУ, яка мала насамперед політичний та представницький характер, а також була покликана сформувати фінансово-економічну допомогу Україні, свою комунікацію та взаємодію з Україною розпочали структурні складові організації — Ради та комісії. Можна розглядати ці контакти як певною мірою спорадичні, або ж як перші спроби налагодити співпрацю, однак саме вони стали фундаментом подальшої взаємодії української діаспори з Україною у різних сферах.

Зокрема, у рамках традиційно важливого освітнього напрямку, Світовою Координаційно-Виховною Освітньою Радою СКВУ (СКВОР) було проведено низку нарад та опрацьовано планів діяльності, покликані підтримати освітню сферу України, зокрема розвиток шкільництва, забезпечення навчальною літературою, методиками викладання тощо. За словами Лесі Храпливої-Щур, секретаря СКВОР, «відродження України поставило перед СКВОР-радою нові завдання: допомогти відродженню української національної школи» [47].

У 1992 р. Голова СКВОР Іроїда Винницька, разом із заступницею Л. Крупою та секретарем Л.Х. Щур відвідали Україну, де провели низку зустрічей з освітніми середовищами. З 18 вересня по 16 жовтня 1992 р. СКВОР провела виставки дитячої літератури діаспори у Львові та Києві, передала партію посилок по 2000 книг для дітей та молоді України, а також ініціювала проведення в Україні курсів для вчителів з навчання дітей з особливими потребами та сучасних методик [48].

На нараді з представників СКВОР та Товариства прихильників Руху в Україні, що відбулася у Торонто було накреслено плани допомоги підручниками,

книжками, шкільним приладдям, розглянуто можливості друку в Україні шкільних книжок, посібників, дитячої літератури; порушено справу виміни учнів і учителів, скерування в Україну інструкторів для навчання англійської мови тощо [47].

Взаємодію з Україною налагоджувала й Наукова рада СКВУ. 19—20 жовтня 1991 р. у Нью-Йорку в будинку Української Вільної Академії Наук у США, відбулася ювілейна наукова конференція «Михайло Грушевський в історії України». Конференцію організував Академічний комітет для відзначення 125-ліття від дня народження М. Грушевського при співпраці Наукової Ради СКВУ [49]. Участь у заході взяли науковці з України, Америки і Канади. У першому пункті резолюції конференції учасники відзначили необхідність Сприяти розвитку грушевськознавства, як нової галузі української науки в Україні і поза її межами [49]. На початку 1992 р. Наукова Рада СКВУ підтримала відновлення Києво-Могилянської Академії. Вітальний лист з цього приводу від імені Ради підписав її голова Василь Омельченко, а також попередній голова Ради, на той момент голова Українського Історичного Товариства, Любомир Винар [50]. У березні 1992 р. Генеральний секретар СКВУ Василь Верига спільно іншими представниками СКВУ Ф. Мартинюком, М. Кушпетю та В. Кирилюком мав зустріч з двома деканами Києво-Могилянки, на якій було обговорено плани розбудови університету, облаштування навчальних приміщень та висловлено підтримку В. Брюховецькому [36, с. 6].

Важливою подією в діяльності СКВУ стало підбиття підсумків роботи Міжнародної комісії СКВУ з розслідування голоду в Україні 1932—1933 рр., яку від Світового конгресу очолював Ігнатій Білінський. Результатом роботи комісії став рапорт, у якому відомі юристи з семи країн документально підтвердили факт штучно створеного голоду в Україні — геноциду українського народу, ініційованого та проведеного радянським режимом [51]. Документ було скеровано до бюро Генерального Секретаря ООН з прав людини, Президента Парламентської Асамблеї Ради Європи, послів країн, акредитованих в ООН, а також передано Юрієм Шимком особисто Леоніду Кравчуку, на той момент голові ВРУ. Архів Міжнародної Комісії було передано до Нобелівського Інституту Миру в Осло (Норвегія), а копію до Біблі-

отеки Академії Наук ім. В.І. Вернадського в Києві та до численних міжнародних освітніх та дослідницьких установ [51].

Українська Світова Кооперативна Рада у складі СКВУ реорганізувала свою роботу, щоб спільно з кооперативними надбудовами Канади та США допомогти розвитку кооперації в Україні [52, с. 166]. Керівництво та члени УСКР у 1992—1993 рр. здійснили чотири поїздки до України, гарантувавши 1 млн. 100 тис. доларів капіталу від Канади та до 2 млн. (на першому етапі 300 тис.) доларів від США, які планувалося спрямувати для розвитку кооперативного руху в Україні [52, с. 166—167].

У червні 1992 р., в Києві був створений Всеукраїнський Координаційний Комітет по відродженню кредитової кооперації в Україні, який очолив Петро Козинець, старший консультант Комісії Верховної Ради України з питань розвитку базових галузей народного господарства [53]. У вересні 1993 р., Президент України Леонід Кравчук підписав Указ, який затвердив тимчасове положення про кредитні кооперативи в Україні, чим уможливив законотворчу базу для створення кредитних спілок [53]. Цей чинник, а також взаємодія українських кооператорів зі США та Канади посприяли подальшому розвитку кооперативного руху в Україні у 1990 рр.

В кінці грудня 1991 р. у Монреалі відбулася нарада голови Олімпійської комісії СКВУ Всеволода Соколика з очільниками та членами збірної плавання України та Національного олімпійського комітету [54], а вже у січні 1992 р. до України прибув представник Олімпійської комісії СКВУ Осип Зінкевич з метою просування питання самостійної участі збірної команди України на Олімпійських іграх 1992 р. у Барселоні [55]. Обґрунтовуючи позицію СКВУ та Української Спортової Централі Америки й Канади (УСЦАК), О. Зінкевич декларував можливість фінансової підтримки української олімпійської збірної від діаспори лише за умови її окремої і незалежної участі в Олімпіаді, не входячи в склад жодної «об'єднаної дружини» [55]. Водночас досягти цього одразу не вдалося і українські олімпійці взяли участь в олімпійських змаганнях у Барселоні у складі Об'єднаної команди, а в складі окремої команди України — лише з 1994 р.

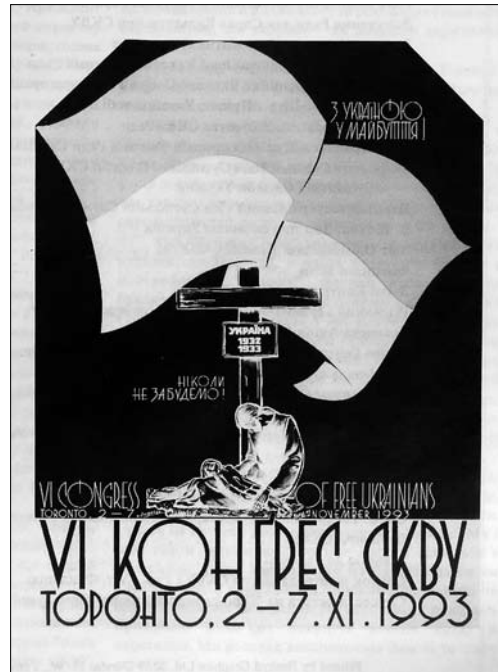
Натомість у 1993 р. під патронатом УСЦАК та Олімпійської комісії СКВУ було створено «Олім-

пійський комітет України Атланта 96», завданням якого стала співпраця з Національним Олімпійським Комітетом (НОК) України у забезпеченні потреб української збірної на Олімпійських іграх в Атланті у 1994 р. [56].

На засіданні Проводу Конференції Українських Молодечих Організацій при СКВУ (КУМО), що відбулося 11 липня 1992 р. у Торонто було обговорено напрями співпраці з молодіжними організаціями в Україні та прийнято рішення взяти участь у Світовій Конференції Українських Молодіжних організацій у Києві, а також Всесвітньому Форумі Українців [57]. 22 серпня 1992 р. в Будинку архітектора у Києві відбулися наради секції Всесвітнього Форуму «Молодіжна політика і співпраця молодіжних організацій України та діаспори» [58]. Від діаспори на нараді виступили голова КУМО Осип Рожка, який заявив про бажання українських молодіжних організацій діаспори тісно співпрацювати з молоддю в Україні та Євген Чолій, на той момент голова Центральної управи СУМ, а згодом президент СКУ (2008—2018) із доповіддю «Молодь і закріплення Української Державности» [58]. Учасники секції ухвалили резолюції про державну молодіжну політику в Україні, з політичних та економічних питань.

У червні 1992 р. голова Світової Ради Суспільної служби СКВУ (СР СС СКВУ) Зиновій Дуда відвідав осередки Суспільної служби України та взяв участь у Першому Всеукраїнському з'їзді Суспільної служби, що відбувся у 27—28 червня 1992 р. в Україні [59]. Цього ж року Суспільна Служба СКВУ започаткувала акцію «Доляр для України!», покликану збирати кошти на розбудову нових осередків Суспільної служби України [59].

2—7 листопада 1993 р. у м. Торонто (Канада) відбувся Шостий Світовий Конгрес Вільних Українців (іл. 4). Вперше в історії СКВУ вступне слово президента організації розпочалося зі звернення: «Достойні представники Української незалежної держави! Достойні послани!» Вітальним листом до учасників Конгресу звернувся президент України Леонід Кравчук, у якому відзначив важливу роль СКВУ в утвердженні ідеї українства, збереженні національної ідентичності, української мови, культури, традицій, діяльності церкви і, що важливо, всебічної підтримки України та захисту прав українського народу [60, с. 38].

Іл. 4. Оголошення про проведення VI Конгресу СКВУ у 1993 р.

Участь у роботі Конгресу від України взяла делегація на чолі з віце-прем'єр-міністром Миколою Жулинським, який передав учасникам вітання від президента Л. Кравчука та подяку від Уряду України та українського народу, висловивши надію на продовження взаємодії для єднання всіх українців [60, с. 66—67]. Від імені України на святковій сесії Конгресу до учасників звернулися також Левко Лук'яненко, на той момент посол України в Канаді та Іван Драч. Присутніми на події були і перший міністр оборони України генерал Констянтин Морозов [60, с. 81] та Надзвичайний і Повноважний Посол України в Чеській Республіці Роман Лубківський.

Конгрес прийняв новий статут, у якому було змінено як назву організації, так і її головні завдання, якими стали «збереження української національної духовності, мови, культури та надбань українців поза межами Української держави», координувати діяльність українських організацій-членів СКУ, мобілізувати громадсько-політичну думку співгромадян в країнах поселення для посилення прихильного ставлення до України та її державної, духовної та економічної розбудови, стояти на сторожі прав людини [61, с. 327].

Висновки. Історичні події в Україні 1991—1993 рр. стали важливим чинником трансформа-

ції діяльності організованої української діаспори та Світового Конгресу Вільних Українців як надбудови українських громад у світі. Реакція СКВУ на постановлення незалежної України була миттєвою. З прийняттям у 1991 р. Акту проголошення незалежності України СКВУ очолив діяльність української діаспори, спрямовану на становлення та утвердження України як суверенної, незалежної, демократичної, правової та соціальної держави. Від перших місяців незалежності і надалі провід СКВУ та його численні складові, попри суттєві фінансові труднощі цієї організації, системно працювали в Україні та для України, налагоджуючи комунікацію та шукаючи можливі шляхи допомоги. Це втілювалося у реалізації перших кроків зі підтримки визнання Української держави у світі, економічного розвитку України, розбудови освітнього процесу, наукової діяльності та співпраці, спорту.

Перші та наступні кроки з побудови взаємодії СКВУ та органів державної влади України видалися непростими, зважаючи на різницю між високими очікуваннями від діаспори та реальним станом речей в молодій Українській державі. Водночас, діяльність СКВУ у 1990-х засвідчила чіткий намір західної української діаспори стати чинником успіху України та включитися у різні сфери державотворення в Україні, а також подолати прірву між українцями в Україні та за кордоном, спричинену роками радянської окупації.

1. Недужко Ю. Боротьба української діаспори США за відродження державної незалежності України (кінець 50-х — початок 60-х рр. ХХ ст.). *Спільний проект Національного університету «Києво-Могилянська академія» і видавництва «Мандрівець»*. *Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець»*. 2006. № 4. С. 55—61.
2. Недужко Ю. *Українська діаспора в процесі відновлення державної незалежності України (середина 40-х — початок 90-х років ХХ століття)*. НАН України; Інститут європейських досліджень НАН України. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2009. 618 с.
3. Кононенко А. Світовий Конгрес Українців» у контексті підтримки суверенітету України та непорушності її кордонів. *Українознавчий альманах*. 2016. Вип. 19. С. 129—133.
4. Атаманенко А. Україна і закордонне українство. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. *Історичні науки*. 2013. Вип. 21. С. 8—16.
5. Тихенко В. Документи з історії Світового Конгресу Українців. «*Архіви України*». Травень-серпень. 2016. Випуск 3—4 (302—303). С. 206—212.
6. Вахнянин А. Шлях до єднання: ідея створення Світового Конгресу Вільних Українців. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2021. № 6/48. С. 395—407.
7. Вахнянин А. Другий Світовий Конгрес Вільних Українців: підготовка, проведення та значення. *Народознавчі зошити*. № 1 (163). 2022. С. 192—201.
8. Біловус Л. Світовий Конгрес Українців на шпальтах української діаспори США (після 1991 р.) — напрям роботи для збереження національної ідентичності. *Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал*. 2017. № 2 (4). С. 197—209.
9. Мазука Л.І. *Українська держава та світове українство: актуальні питання, потенціал і перспективи взаємодії*. Київ: НІСД, 2013. 32 с.
10. Бем Н. Технології просування інтересів України Світовим Конгресом Українців. *Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання: монографія*. Відп. ред. Тюрменко І.І. Київ: НАУ, 2021. С. 172—178.
11. Шимко Ю. Роздуми з нагоди 50-ліття СКУ. URL: <https://www.newpathway.ca/роздуми-з-нагоди-50-ліття-ску/>.
12. Терен В., Хорунжий Ю. *Плав'юк Микола: Україна — життя моє*. Т. 1: *Від селянського сина — до державника*. Київ: Олени Теліги, 2002. 349 с.
13. Лозинський А. *Світовий Конгрес Українців та ООН: заради справедливості*. Київ: Києво-Могилянська академія, 2013. 220 с.
14. Уряд та Світовий Конгрес Українців підписали Меморандум про співпрацю. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-ta-svitovij-kongres-ukrayinciv-pidpisali-memorandum-pro-spiivpracuju>
15. Уряд України та Світовий Конгрес Українців підписали Меморандум про співпрацю. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/247556639>
16. Світовий Конгрес Українців підписав меморандум про співпрацю з Кабінетом Міністрів України. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/svitovij-kongres-ukrayinciv-pidpisav-memorandum-pro-spiivpracuju-z-kabinetom-ministriv-ukraini/>
17. СКУ уклав меморандум про співпрацю з Міноборони України. URL: <https://svitua.org/2023/01/11/sku-uklav-memorandum-pro-spiivpracuju-z-minoborony-ukrayiny/>.
18. Міненерго і Світовий конгрес українців домовилися про співпрацю для допомоги енергосектору і зміцнення енергосистеми. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minenerho-i-svitoviy-konhres-ukraintsiv-domovylys-pro-spiivpratsiu-dlia-dopomohy-enerhosektoru-i-zmitsnennia-enerhosystemy>

19. У МКІП підписано меморандум про партнерство. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mkip-sku-muzej-golodomoru-ta-fond-rozvitku-muzeyu-pidpisali-memorandum-pro-partnerstvo>
20. Підписано Меморандум про співпрацю між Світовим Конгресом Українців та МІОК Львівської політехніки. URL: <https://lpnu.ua/news/pidpysano-memorandum-pro-spiivpratsiu-mizh-sku-ta-miok>
21. Світовий Конгрес Українців підписав меморандум про співпрацю з Українським кризовим медіа-центром. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/svitovuj-kongres-ukrayincziv-pidpysav-memorandum-pro-spiivpraczuu-z-ukrayinskym-kryzovym-media-czentrom/>
22. Екзекутива УАКР відбула чергові наради. *Свобода*. Ч. 109. 1991. 11 червня. С. 1, 3.
23. Дорожинський П. Напередодні останнього Конгресу СКВУ. *Матеріали Шостого Світового Конгресу Вільних Українців*. Торонто; Нью-Йорк; Лондон, 1998. С. 10—13.
24. World Congress Of Free Ukrainians 1988—1993 співпрацю (відео). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4zVVv3H6sgE>
25. Відбувся Перший світовий форум української діаспори. *Свобода*. Ч. 167. 1990. 31 серпня. С. 1, 5.
26. Звернення до українців світу. *Свобода*. Ч. 167. 1990. 31 серпня. С. 5.
27. В'ячеслав Чорновіл і Алена Пашко в Торонто. *Свобода*. Ч. 227. 1990. 28 листопада. С. 4.
28. У Вашингтоні пригадали про Чорнобиль. *Свобода*. Ч. 83. 1991. 3 травня. С. 1, 4.
29. Президія СКВУ відбула своє чергове кварталне засідання. *Свобода*. Ч. 187. 1991. 1 жовтня. С. 1.
30. Президія СКВУ привітала Верховну Раду України з проголошенням незалежності. *Свобода*. Ч. 168. 1991. 4 вересня. С. 1.
31. Президія СКВУ вислала телеграму до Дж. Буша. *Свобода*. Ч. 165. 1991. 29 серпня. С. 1.
32. Л. Кравчук відвідає Канаду. *Свобода*. Ч. 172. 1991. 10 вересня. С. 1.
33. Звернення Президії Секретаріату СКВУ з нагоди відвідин голови Верховної ради України Леоніда Кравчука Північної Америки. *Свобода*. Ч. 181. 1991. 21 вересня. С. 1.
34. Президент СКВУ відвідав Україну. *Свобода*. Ч. 196. 1991. 12 жовтня. С. 1.
35. Яців Володимир. 900-ліття Дрогобича. *Свобода*. Ч. 196. 1991. 12 жовтня. С. 1.
36. Звіт з діяльності Канцелярії і Генерального секретаря СКВУ за час від 1-го грудня 1991 р. до 31 жовтня 1992 року. *Вісник Світового Конгресу Вільних Українців*. Рік XVII. 1992. Ч. 1 (19). С. 4—12.
37. Фонд відбудови України. *Свобода*. Ч. 242. 1991. 20 грудня. С. 1, 4.
38. Шпонтан Михайло. Самостійність України закріплюється. *Свобода*. Ч. 6. 1992. 10 січня. С. 2.
39. СКВУ відбув 27-му Пленарну Сесію. *Свобода*. Ч. 98. 1992. 23 травня. С. 1, 4.
40. *Вісник Світового Конгресу Вільних Українців*. Рік XVII. 1992. Ч. 1 (19). 124 с.
41. Звернення до української громадськості в діаспорі. *Свобода*. Ч. 124. 1992. 1 липня. С. 1.
42. Закінчився Світовий форум українців. *Свобода*. Ч. 163. 1992. 26 серпня. С. 1.
43. Барановський Роман. Представники УАКР на святкуванні у Києві. *Свобода*. Ч. 212. 1992. 6 листопада. С. 1, 4.
44. Стахів Євген. Роздуми про одну об'єднану центральну українців в Америці. *Свобода*. Ч. 12. 1993. 20 січня. С. 2—7.
45. Меморандум до вельмидостойного Леоніда М. Кравчука, Президента України, від Світового Конгресу Вільних Українців з Нагоди Всесвітнього форуму Українців 21—24 серпня 1992 р. *Вісник Світового Конгресу Вільних Українців*. Рік XVII. 1992. Ч. 1 (19). С. 54—57.
46. Уряд УНР в екзилі передав свої повноваження Урядові в Україні. *Свобода*. Ч. 163. 1992. 26 серпня. С. 1.
47. У 25-ліття С К В О Ради. *Свобода*. Ч. 177. 1992. 16 вересня. С. 4.
48. Звіт Світової Координаційно-Виховної Освітньої Ради на Пленумі Секретаріату СКВУ, дня 20—21 листопада 1992. *Вісник Світового Конгресу Вільних Українців*. Рік XVII. 1992. Ч. 1 (19). С. 25—26.
49. Резолюція ювілейної наукової конференції в Америці, присвяченої 125-й річниці від дня народження академіка Михайла Грушевського. *Свобода*. Ч. 30. 1992. 14 лютого. С. 3.
50. Привіт. *Свобода*. Ч. 9. 1992. 15 січня. С. 3.
51. Завершення Акції СКВУ в справі Голоду в Україні в 1932—33 роках. *Свобода*. Ч. 159. 1992. 20 серпня. С. 7.
52. Світова Кооперативна Рада (Звіт). *Матеріали Шостого Світового Конгресу Вільних Українців*. Торонто; Нью-Йорк; Лондон, 1998. С. 164—167.
53. *Українська Світова Кооперативна Рада*. URL: <http://www.wcuc.org.ua/about.0.html>
54. Збірна плавання України взяла участь в першій фазі змагань за чемпіонат світу. *Свобода*. Ч. 246. 1991. 27 грудня. С. 3.
55. Україна братиме незалежну участь в літній Олімпіаді. *Свобода*. Ч. 30. 1992. 14 лютого. С. 1, 8.
56. В Атланті зорганізовано український олімпійський комітет. *Свобода*. Ч. 47. 1993. 11 березня. С. 1.
57. Плянують участь у світових форумах. *Свобода*. Ч. 139. 1992. 23 липня. С. 1.
58. Спілка української молоді. Комунікат. *Вісник Світового Конгресу Вільних Українців*. Рік XVII. 1992. Ч. 1 (19). С. 17.
59. Перший Всеукраїнський з'їзд Суспільної служби України. *Свобода*. Ч. 151. 1992. 8 серпня. С. 3.
60. *Матеріали Шостого Світового Конгресу Вільних Українців*. Торонто; Нью-Йорк; Лондон, 1998. 476 с.

61. Статут Світового Конгресу Українців. *Матеріали Шостого Світового Конгресу Вільних Українців*. Торонто; Нью-Йорк; Лондон, 1998. С. 327—332.

REFERENCES

- Neduzhko, Y. (2006). The struggle of the Ukrainian diaspora in the USA for the revival of Ukraine's state independence (end of the 50s —beginning of the 60s of the XX century). *Mandrivets*, 4, 55—61 [in Ukrainian].
- Neduzhko, Y. (2009). *The Ukrainian diaspora in the process of restoring Ukraine's state independence (mid 40s — early 90s of the XX century)*. Lutsk: Volyn Regional Printing House [in Ukrainian].
- Kononenko, A. (2016). World Congress of Ukrainians in the context of supporting Ukraine's sovereignty and inviolability of its borders. *Ukrainian Almanac*, 19, 129—133 [in Ukrainian].
- Atamanenko, A. (2013). Ukraine and foreign Ukrainians. *Scientific notes of the National University «Ostroh Academy»*. *Historical Sciences*, 21, 8—16 [in Ukrainian].
- Tykhenko, V. (2016). Documents from the history of the World Congress of Ukrainians. *Archives of Ukraine*, 3—4 (302—303), 206—212 [in Ukrainian].
- Vakhnyanyn, A. (2021). The path to unity: the idea of creating the World Congress of Free Ukrainians. *Problems of Humanities: Collection of Scientific Works of Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko. History Series*, 6/48, 395—407 [in Ukrainian].
- Vakhnyanyn, A. (2022). The Second World Congress of Free Ukrainians: preparation, conduct and significance. *Ethnology notebooks*, 1 (163), 192—201 [in Ukrainian].
- Bilovus, L. (2017). World Congress of Ukrainians on the pages of the Ukrainian diaspora in the USA (after 1991) — directions of work for preserving national identity. *Problems of World History: Scientific Journal*, 2 (4), 197—209 [in Ukrainian].
- Mazuka, L.I. (2013). *Ukrainian state and world Ukrainians: topical issues, potential and prospects of interaction*. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
- Bem, N. (2021). Technologies for promoting Ukraine's interests by the World Congress of Ukrainians. *Historical and Cultural Heritage: Preservation, Access, Use: Monograph* (Pp. 172—178) [in Ukrainian].
- Shymko, Y. (n. d.). *Reflections on the occasion of the 50th anniversary of the UWC*. Retrieved from: <https://www.new-pathway.ca/роздуми-з-нагоди-50-ліття-ску/> (Last accessed: 30.01.2024) [in Ukrainian].
- Plavyuk, M. (2002). *Ukraine — my life*. Kyiv: Olena Telihha [in Ukrainian].
- Lozynskyj, A. (2013). *World Congress of Ukrainians and the UN: for justice*. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy [in Ukrainian].
- Government and World Congress of Ukrainians signed a Memorandum of Cooperation*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-ta-svitovij-kongres-ukrayinciv-pidpisali-memorandum-pro-spivpracyu> (Last accessed: 30.01.2024) [in Ukrainian].
- Government of Ukraine and World Congress of Ukrainians signed a Memorandum of Cooperation*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/247556639> (Last accessed: 30.01.2024). [in Ukrainian].
- World Congress of Ukrainians signed a memorandum of cooperation with the Cabinet of Ministers of Ukraine*. (n. d.) Retrieved from: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/svitovij-kongres-ukrayinciv-pidpisav-memorandum-pro-spivpracyu-z-kabinetom-ministriv-ukraïni/> (Last accessed: 30.01.2024) [in Ukrainian].
- UWC signed a memorandum of cooperation with the Ministry of Defense of Ukraine*. (n. d.). Retrieved from: <https://svitua.org/2023/01/11/sku-uklav-memorandum-pro-spivpracyu-z-minoborony-ukrayiny/> (Last accessed: 30.01.2024) [in Ukrainian].
- Ministry of Energy and World Congress of Ukrainians agreed to cooperate to assist the energy sector and strengthen the energy system*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/minenerho-i-svitovi-konhres-ukraintsiv-domovylyspro-spivpratsiu-dlia-dopomohy-enerhosektoru-i-zmitsnennia-enerhosystemy> (Last accessed: 30.01.2024) [in Ukrainian].
- A memorandum of partnership was signed at the MCIP*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/mkip-sku-muzej-golodomoru-ta-fond-rozvitku-muzeyu-pidpisali-memorandum-pro-partnerstvo> (Last accessed: 30.01.2024) [in Ukrainian].
- Memorandum of cooperation signed between the World Congress of Ukrainians and MIOK of Lviv Polytechnic*. (n. d.). Retrieved from: <https://lpnu.ua/news/pidpysano-memorandum-pro-spivpratsiu-mizh-sku-ta-miok> (Last accessed: 30.01.2024) [in Ukrainian].
- World Congress of Ukrainians signed a memorandum of cooperation with the Ukrainian Crisis Media Center*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/svitovij-kongres-ukrayinciv-pidpysav-memorandum-pro-spivpracyu-z-ukrayinskym-kryzovym-media-cen-trom/> (Last accessed: 30.01.2024) [in Ukrainian].
- (1991). Executive UAKR held regular meetings. *Svoboda*, 109, 1, 3 [in Ukrainian].
- Dorozhynskyj, P. (1998). On the eve of the last Congress of the SKVU. *Materials of the Sixth World Congress of Free Ukrainians* (Pp. 10—13) [in Ukrainian].
- World Congress of Free Ukrainians 1988—1993 cooperation (video)*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=4zVVv3H6sgE> (Last accessed: 30.01.2024) [in Ukrainian].
- (1990). The First World Forum of the Ukrainian Diaspora took place. *Svoboda*, 167, 1, 5 [in Ukrainian].
- (1990). Appeal to Ukrainians of the world. *Svoboda*, 167, 5 [in Ukrainian].
- (1990). Vyacheslav Chornovil and Athena Pashko in Toronto. *Svoboda*, 227, 4 [in Ukrainian].
- (1991). In Washington, they remembered about Chernobyl. *Svoboda*, 83, 1, 4 [in Ukrainian].
- (1991). The Presidium of the SKVU held its regular quarterly meeting. *Svoboda*, 187, 1 [in Ukrainian].

- (1991). The Presidium of the SKVU congratulated the Verkhovna Rada of Ukraine on the proclamation of independence. *Svoboda*, 168, 1 [in Ukrainian].
- (1991). The Presidium of the SKVU sent a telegram to J. Bush. *Svoboda*, 165, 1 [in Ukrainian].
- (1991). L. Kravchuk will visit Canada. *Svoboda*, 172, 1 [in Ukrainian].
- (1991). Appeal of the Presidium of the Secretariat of the SKVU on the occasion of the visit of the Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine Leonid Kravchuk to North America. *Svoboda*, 181, 1 [in Ukrainian].
- (1991). The President of the SKVU visited Ukraine. *Svoboda*, 196, 1 [in Ukrainian].
- (1991). Yatsiv Volodymyr. 900th anniversary of Drohobych. *Svoboda*, 196, 1 [in Ukrainian].
- (1992). Report on the activities of the Office and the Secretary General of the SKVU for the period from December 1, 1991 to October 31, 1992. *Bulletin of the World Congress of Free Ukrainians*, 1 (19), 4—12 [in Ukrainian].
- (1991). Fund for the Reconstruction of Ukraine. *Svoboda*, 242, 1, 4 [in Ukrainian].
- (1992). Shpontak Mykhailo. Independence of Ukraine is being consolidated. *Svoboda*, 6, 2 [in Ukrainian].
- (1992). SKVU held the 27th Plenary Session. *Svoboda*, 98, 1, 4 [in Ukrainian].
- (1992). *Bulletin of the World Congress of Free Ukrainians. Year XVII*, 1 (19), 124 [in Ukrainian].
- (1992). Appeal to the Ukrainian community in the diaspora. *Svoboda*, 124, 1 [in Ukrainian].
- (1992). The World Forum of Ukrainians ended. *Svoboda*, 163, 1 [in Ukrainian].
- Baranovsky, Roman. (1992). Representatives of the UAKR at celebrations in Kyiv. *Svoboda*, 212, 1, 4 [in Ukrainian].
- (1993). Stakhiv Eugene. Reflections on one united central of Ukrainians in America. *Svoboda*, 12, 2—7 [in Ukrainian].
- (1992). Memorandum to His Excellency Leonid M. Kravchuk, President of Ukraine, from the World Congress of Free Ukrainians on the occasion of the World Forum of Ukrainians August 21—24, 1992. *Bulletin of the World Congress of Free Ukrainians*, 1 (19), 54—57 [in Ukrainian].
- (1992). The government of the UNR in exile transferred its powers to the Government in Ukraine. *Svoboda*, 163, 1 [in Ukrainian].
- (1992). On the 25th anniversary of the SKVOR Council. *Svoboda*, 177, 4 [in Ukrainian].
- (1992). Report of the World Coordinating-Educational-Educational Council at the Plenum of the Secretariat of the SKVU, November 20—21, 1992. *Bulletin of the World Congress of Free Ukrainians*, 1 (19), 25—26 [in Ukrainian].
- (1992). Resolution of the jubilee scientific conference in America, dedicated to the 125th anniversary of the birth of Academician Mykhailo Hrushevsky. *Svoboda*, 30, 3 [in Ukrainian].
- (1992). Greetings. *Svoboda*, 9, 3 [in Ukrainian].
- (1992). Completion of the SKVU Action on the Famine in Ukraine in 1932—33. *Svoboda*, 159, 7 [in Ukrainian].
- (1998). *World Cooperative Council. Report. Materials of the Sixth World Congress of Free Ukrainians* (Pp. 164—167) [in Ukrainian].
- Ukrainian World Cooperative Council. (n. d.). Retrieved from: <http://www.wcuc.org.ua/about.0.html> (Last accessed: 30.01.2024) [in Ukrainian].
- (1991). The Ukrainian swimming team took part in the first phase of the world championship competitions. *Svoboda*, 246, 3 [in Ukrainian].
- (1992). Ukraine will take independent part in the Summer Olympics. *Svoboda*, 30, 1, 8 [in Ukrainian].
- (1993). Ukrainian Olympic Committee organized in Atlanta. *Svoboda*, 47, 1 [in Ukrainian].
- (1992). Planning to participate in world forums. *Svoboda*, 139, 1 [in Ukrainian].
- (1992). Union of Ukrainian Youth. Communiqué. *Bulletin of the World Congress of Free Ukrainians*, 1 (19), 17 [in Ukrainian].
- (1992). First All-Ukrainian Congress of Public Service of Ukraine. *Svoboda*, 151, 3 [in Ukrainian].
- (1998). *Materials of the Sixth World Congress of Free Ukrainians*. Toronto; New York; London [in Ukrainian].
- (1998). Statute of the World Congress of Ukrainians. *Materials of the Sixth World Congress of Free Ukrainians* (Pp. 327—332) [in Ukrainian].